

Støttekontakt og besøkshjem fra barnevernet - foreldre opplever bedre mestring

av Elisabeth Larsen

Barn og fritid

Fritiden spiller en stor rolle for barn og unge når det gjelder mulighetene til å bli sosialt inkludert, utvikle identitet og ferdigheter av sosial og motorisk karakter. Barn som lever i utsatte livssituasjoner deltar mindre i fritidsaktiviteter enn det som er gjennomsnittet for barn.

Praktiske, fysiske eller psykiske problemer hos barna selv eller deres foreldre kan føre til at barn ikke får ta del i fritidsaktiviteter eller –samvær som fremmer deres utvikling.

Barnevernet er en av de instansene som yter hjelpetiltak for at slike hindringer kan overkommes, og to vanlige hjelpetiltak er støttekontakt og besøkshjem.

Blant barn i alderen 6 – 12 år fikk 1929 støttekontakt og 5443 besøkshjem fra barnevernet i løpet av året 2007. Selv om disse barneverntiltakene er blant de mest benyttede, er de lite utforsket både nasjonalt og internasjonalt. I et pågående doktorgradsprosjekt, har jeg derfor undersøkt hva slags erfaringer barna og deres foreldre har med disse tiltakene. Undersøkelsen har bestått av tre deler: intervjuer med barn, intervjuer med foreldrene og en klinisk kasusstudie, der noen få familier og deres hjelpere er fulgt gjennom omtrent et år. Dataene fra foreldreundersøkelsen er nå analysert, og det er fra dem jeg trekker frem noen resultater her.

Problemstillingene har vært knyttet foreldrenes opplevelse av hvordan den sosiale støtten tiltakene representerer bidrar til bedre mestring, eventuelt hva som er belastende ved hjelpetiltakene.

Bedre foreldremestring

Jeg har intervjuet 21 mødre eller fedre (én fra hvert hushold) fra Oslo og Akershus. Barna er i alderen 6 - 12 år, og alle får støttekontakt eller besøkshjem fra barnevernet, enten som individuelt tiltak eller som gruppetiltak. Analysen viser at tiltakene bidrar til at foreldrene opplever at støttekontakt- og besøkshjemstiltakene er til meget stor hjelp i hverdagen. Vissheten om at barna gjennom disse tiltakene får

stimulans og støtte, innebærer en reduksjon i foreldrestresset, og styrker derigjennom foreldrenes mestring. Avlastningen som tiltakene gir, skaper mer overskudd hos foreldrene, og gir en sterkt tiltrengt mulighet for hvile eller til å gi søsken mer oppmerksomhet. Disse resultatene er sammenfallende med tidligere forskning.

Noe av det som ikke tidligere er vektlagt, er at foreldrene ser på informasjon fra støttekontakter og besøkshjemspersoner om hvordan barna fungerer i tiltaket, som meget betydningsfullt. I de tilfellene det gis informasjon om barna, både om det de får til og om det de strever med, bidrar dette til å gi håp for foreldrene om at barna kan få en brukbar oppvekst, trass problemer. Ikke minst er dette viktig når barna har atferdsvansker, og foreldre og barn har kommet inn i vanskelige samhandlingsmønstre. Likevel har ingen av foreldrene forventninger til at støttekontakt- eller besøkshjemstiltaket alene skal endre atferdsproblemene, spesielt ikke hvis de er alvorlige.

Foreldrene opplever også å bli følelsesmessig støttet ved at andre voksne tar del i barneomsorgen. Det gir dem trygghet og fellesskapsfølelse, selv om foreldrenes egne nettverk ikke blir utvidet. Foreldrene kjenner lettelse ved at andre voksne personer er med på å gi barna gode erfaringer, og opplever seg som mer ansvarlige foreldre når de benytter barnevernstjenestene. Ved at det skapes positive følelser hos foreldrene, styrker dette troen på eget foreldreskap og gir større utholdenhet i hverdagslivet, som for mange er krevende. I de relasjonene der foreldrene får lite kontakt med hjelperne, får foreldrene følelsen av å bli satt på sidelinjen som hovedomsorgsgivere.

Selv om støttekontakt og besøkshjem er tiltak av begrenset omfang og ikke kan bidra til å løse omfattende og sammensatte problemer alene, oppfattes de ikke som ubetydelige. Tiltakene verdsettes høyt av foreldrene og gjør det mulig å styrke deres mestring av foreldreoppgavene eller å opprettholde en tilfredsstillende mestring i en vanskelig periode. Hovedvirkemåten til disse tiltakene er å være supplerende, ikke endrende, men man skal heller ikke se bort fra at langvarig stabil innsats kan legge grunnlaget for at de får krefter til å arbeide med andre vanskeligheter. De mest utsatte foreldrene uttrykker at de er avhengige av hjelpen for å skape en god nok oppvekst for barna, spesielt når det gjelder barnas muligheter til å bli inkludert i fritidsaktiviteter og få opplevelser som er vanlige for jevnaldrende. Hjelpen er viktig både når den står alene og når den er del av en større sammenheng med andre sosial- og helsetjenester. En konklusjon fra undersøkelsen er at praktisk sosial støtte ikke må undervurderes av hjelpeapparatet, både fordi den verdsettes høyt av brukerne, og fordi den ikke bare er praktisk, men gir følelsesmessig lettelse i tillegg. Positive følelser er igjen forbundet med god mestring.

På den negative siden, har en del foreldre erfart at mangel på informasjon fra og kontakt med støttekontakter eller besøkshjemspersoner gjør ordningen vanskelig, og at den samlede hjelpen de får fra kommunen til ferie- eller fritidsaktiviteter sammen med barna blir for knapp.

Praktiske følger for hjelpetjenestene

Som en oppsummering kan man si at støttekontakt- og besøkshjemstiltakene bør videreutvikles og gis økt oppmerksomhet, både som individuelle hjelpetiltak, som gruppevirksomhet og som støttekontakt knyttet til en frivillig organisasjon. Her kan Fritid med bistand være en velegnet arbeidsform, bl.a. fordi den bygger på langsiktighet og en tydelig form for gjensidighet mellom personer i den frivillige organisasjonen.

For det andre peker resultatene i retning av at de ansvarlige sosialarbeiderne i barneverntjenesten må være oppmerksomme på betydningen av at foreldrene får jevn informasjon om barnas fungering i tiltaket. Foreldrenes opplevelse er at slik informasjon styrker mestringen. Veiledning til støttekontakter og besøkshjemspersoner er nødvendig og vil kunne bevisstgjøre dem på å ivareta denne oppgaven.

Et tredje punkt er å passe på at kommunens samlede tjenestetilbud er samordnet og tilpasset den enkelte familie. Det er ikke godt sosialt arbeid å yte en betydelig innsats på ett område, slik det blir gjort når barn får støttekontakt eller besøkshjem, og være altfor knapp når det gjelder andre små tiltak som familiene har behov for, eksempelvis en ferietur for barn og foreldre sammen.

Hvordan rekrutteringsproblemene til støttekontakt og besøkshjem skal løses, gir ikke denne undersøkelsen svar på, men den understreker at det fortsatt er behov for tjenesten, og dermed for å utvikle nye samarbeidsformer med det offentlige hjelpeapparat, frivillige organisasjoner og bedrifter. Skal foreldrene, som brukere av barnevernets tjenester høres, vil det være rimelig å legge vekt på de gjennomgående positive erfaringer de har gjort med støttekontakt- og besøkshjemstiltakene når den videre politikk på området skal formes.